

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra
parabrahmaṇē namaḥ

śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvyaē sundarakāṇḍē

॥ prathamah sargah ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

śrīḥ
śrīmatē rāmānujāya namaḥ
śrīmatē nigamāntamahādēsikāya namaḥ

॥ prathamah sargah ॥

hanumatā samudrasya laṅghanam mainākēna tasya
satkārastataḥ surasāyāḥ parājayaḥ siṃhikāyā vadham kṛtvā
tasya dakṣiṇataṭē gamanam tatra tēna laṅkāśōbhāyā
nirīkṣaṇam

tatō rāvaṇanītāyāḥ sītāyāḥ śatrukarṣaṇaḥ |
iyēṣa padamanvēṣṭum cāraṇācaritē pathi || 5.1.1 ||

duṣkaram niṣpratidvandvam cikīrṣan karma vānaraḥ |
samudagraśirōgrīvō gavāṃ patirivābabhau || 5.1.2 ||

atha vaidūryavarṇēṣu śādvalēṣu mahābalaḥ |
dhīraḥ salilakalpēṣu vicacāra yathāsukham || 5.1.3 ||

dvijān vitrāsayan dhīmānurasā pādapān haran |
mṛgāṃśca subahūn nighnan pravṛddha iva kēsari || 5.1.4 ||

nīlalōhitamāñjiṣṭhapadmavarṇaiḥ sitāsitaiḥ |
svabhāvasiddhairvimalairdhātubhiḥ samalaṅkṛtam || 5.1.5 ||

kāmarūpibhirāviṣṭamabhīkṣṇam saparicchadaiḥ |
yakṣakinnaragandharvairdēvakalpaiḥ sapannagaiḥ || 5.1.6 ||

sa tasya girivaryasya talē nāgavarāyutē |
tiṣṭhan kapivarastatra hradē nāga ivābabhau || 5.1.7 ||

sa sūryāya mahēndrāya pavanāya svayambhuvē |
bhūtēbhyaścāñjaliṃ kṛtvā cakāra gamanē matim || 5.1.8 ||

añjaliṃ prāṇmukhaṃ kurvan pavanāyātmayōnayē |
tatō hi vavṛdhē gantum dakṣiṇō dakṣiṇāṃ diśam || 5.1.9 ||

plavagapravarairdṛṣṭaḥ plavanē kṛtaniścayaḥ |
vavṛdhē rāmaṃvṛddhyartham samudra iva parvasu || 5.1.10 ||

niṣpramāṇasarīraḥ san lilaṅghayaṣurarnavam |
bāhubhyāṃ pīḍayāmāsa caraṇābhyaṃ ca parvatam || 5.1.11 ||

sa cacālācalaścāśu muhūrtaṃ kapipīḍitaḥ |
tarūṇāṃ puṣpitāgrāṇāṃ sarvaṃ puṣpamaśātayat || 5.1.12 ||

tēna pādapamuktēna puṣpaughēṇa sugandhinā |
sarvataḥ samvṛtaḥ śailō babhau puṣpamayō yathā || 5.1.13 ||

tēna cōttamavīryēṇa pīḍyamānaḥ sa parvataḥ |
salilaṃ samprasusrāva madamatta iva dvipaḥ || 5.1.14 ||

pīḍyamānastu balinā mahēndrastēna parvataḥ |
rītīrnirvartayāmāsa kāñcanāñjanarājatīḥ || 5.1.15 ||

mumōca ca śilāḥ śailō viśālāḥ samanaḥśilāḥ |
madhyamēnārciṣā juṣṭō dhūmarājīrivānalah || 5.1.16 ||

hariṇā pīḍyamānēna pīḍyamānāni sarvataḥ |
guhāviṣṭāni sattvāni vinēdurvikṛtaiḥ svaraiḥ || 5.1.17 ||

sa mahān sattvasannādaḥ śailapīḍānimittajaḥ |
pṛthivīṃ pūrayāmāsa diśaścōpavanāni ca || 5.1.18 ||

śirōbhiḥ pṛthubhīrnāgā vyaktasvastikalakṣaṇaiḥ |
vamantaḥ pāvakaṃ ghōraṃ dadaṃśurdaśanaiḥ śilāḥ || 5.1.19 ||

tāstadā saviṣairdaṣṭāḥ kupitaistairmahāśilāḥ |
jajvaluḥ pāvakōddiptā bibhiduśca sahasradhā || 5.1.20 ||

yāni tvauśadhajālāni tasmiñjātāni parvatē |
viṣaghnānyapi nāgānāṃ na sékuḥ śamituṃ viṣam || 5.1.21 ||

bhidyatē'yaṃ girirbhūtairiti matvā tapasvinaḥ |
trastā vidyādharāstasmādupētuh strīgaṇaiḥ saha || 5.1.22 ||

pānabhūmigataṃ hitvā haimamāsavabhājanam |
pātrāṇi ca mahārhanī karakāṃśca hiraṇmayān || 5.1.23 ||

lēhyānuccāvacān bhakṣyān māṃsāni vividhāni ca |
ārṣabhāṇi ca carmāṇi khadgāṃśca kanakatsarūn || 5.1.24 ||

kṛtakaṇṭhagaṇāḥ kṣībā raktamālyānulēpanāḥ |
raktākṣāḥ puṣkarākṣāśca gaganam pratipēdirē || 5.1.25 ||

hāranūpurakēyūrapārihāryadharāḥ striyaḥ |
vismitāḥ sasmitāstasthurākāśē ramaṇaiḥ saha || 5.1.26 ||

darśayantō mahāvidyāṃ vidyādharamaharṣayaḥ |
sahitāstasthurākāśē vīkṣāñcakruśca parvatam || 5.1.27 ||

śuśruvuśca tadā śabdamaṛṣiṇāṃ bhāvitātmanām |
cāraṇānām ca siddhānām sthitānām vimalē'mbarē || 5.1.28 ||

ēṣa parvatasankāśō hanumān mārutātmajaḥ |
titīrṣati mahāvēgaḥ samudraṃ varuṇālayam || 5.1.29 ||

rāmārthaṃ vānarārthaṃ ca cikīrṣan karma duṣkaram |
samudrasya paraṃ pāraṃ duṣprāpaṃ prāptumicchati || 5.1.30 ||

iti vidyādharā vācaḥ śrutvā tēṣāṃ tapasvinām |
tamapramēyaṃ dadṛśuḥ parvatē vānararṣabham || 5.1.31 ||

dudhuvē ca sa rōmāṇi cakampē cānalōpamaḥ |
nanāda ca mahānādaṃ sumahāniva tōyadaḥ || 5.1.32 ||

ānupūrvyā ca vṛttaṃ tallāṅgūlaṃ rōmabhiścitam |
utpatiṣyan vicikṣēpa pakṣirāja ivōragam || 5.1.33 ||

tasya lāṅgūlamāviddhamativēgasya pṛṣṭhataḥ |
dadṛśē garuḍēnēva hriyamāṇō mahōragah || 5.1.34 ||

bāhū saṃstambhayāmāsa mahāparighasaṃnibhau |
āsasāda kapiḥ kaṭyāṃ caraṇau sañcukōca ca || 5.1.35 ||

saṃhṛtya ca bhujau śrīmāṃstathaiva ca śirōdharām |
tējaḥ sattvaṃ tathā vīryamāvivēśa sa vīryavān || 5.1.36 ||

mārgamālōkayan dūrādūrdhvapraṇihitēkṣaṇaḥ |
rurōdha hṛdayē prāṇānākāśamavalōkayan || 5.1.37 ||

padbhyāṃ drḍhamavasthānaṃ kṛtvā sa kapikuñjaraḥ |
nikucya karṇau hanumānutpatiṣyan mahābalaḥ || 5.1.38 ||

vānarān vānaraśrēṣṭha idaṃ vacanamabravit |
yathā rāghavanirmuktaḥ śaraḥ śvasanavikramaḥ || 5.1.39 ||

gacchēt tadvat gamiṣyāmi laṅkāṃ rāvaṇapālītām |
nahi drakṣyāmi yadi tāṃ laṅkāyāṃ janakātmaṃ || 5.1.40 ||

anēnaiva hi vēgēna gamiṣyāmi surālayam |
yadi vā tridivē sītāṃ na drakṣyāmi kṛtaśramaḥ || 5.1.41 ||

baddhvā rākṣasarājānamānayaṣyāmi rāvaṇam |
sarvathā kṛtakāryō'hamēṣyāmi saha sītayā || 5.1.42 ||

ānayaṣyāmi vā laṅkāṃ samutpāṭya sarāvaṇām |
ēvamuktvā tu hanumān vānarō vānarōttamaḥ || 5.1.43 ||

utpapātātha vēgēna vēgavānavicārayan |
suparṇamiva cātmānaṃ mēnē sa kapikuñjaraḥ || 5.1.44 ||

samutpatati vēgāt tu vēgāt tē nagarōhiṇaḥ |
saṃhṛtya viṭapān sarvān samutpētuh samantataḥ || 5.1.45 ||

sa mattakōyaṣṭibhakān pādapān puṣpaśāliṇaḥ |
udvahannuruvēgēna jagāma vimalē'mbarē || 5.1.46 ||

ūruvēgōtthitā vṛkṣā
muhūrtaṃ kapimanvayuh |
prasthitaṃ dīrghamadhvānaṃ
svabandhumiva bāndhavāḥ || 5.1.47 ||

tamūruvēgōnmathitāḥ sālāścānyē nagōttamāḥ |
anujagmurhanūmantaṃ sainyā iva mahīpatim || 5.1.48 ||

supuṣpitāgrairbahubhiḥ pādapairanvitaḥ kapiḥ |
hanūmān parvatākārō babhūvādbhutadarśanaḥ || 5.1.49 ||

sāravantō'tha yē vṛkṣā nyamajjan lavaṇāmbhasi |
bhayādiva mahēndrasya parvatā varuṇālayē || 5.1.50 ||

sa nānākusumaiḥ kīrṇaḥ kapiḥ sāṅkurakōrakaiḥ |
śuśubhē mēghasaṅkāśaḥ khadyōtairiva parvataḥ || 5.1.51 ||

vimuktāstasya vēgēna muktvā puṣpāṇi tē drumāḥ |
vyavaśīryanta salilē nivṛttāḥ suhṛdō yathā || 5.1.52 ||

laghutvēnōpapannaṃ tad vicitraṃ sāgarē'patat |
drumāṇāṃ vividhaṃ puṣpaṃ kapivāyusamīritam |
tārācitamivākāśaṃ prababhau sa mahārṇavaḥ || 5.1.53 ||

puṣpaughēṇa sugandhēna nānāvarṇēna vānaraḥ |
babhau mēgha ivōdyan vai vidyudgaṇavibhūṣitaḥ || 5.1.54 ||

tasya vēgasamudbhūtaiḥ puṣpaistōyamadrśyata |
tārābhiriva rāmābhiruditābhirivāmbaram || 5.1.55 ||

tasyāambaragatau bāhū dadṛśātē prasāritau |
parvatāgrād viniṣkrāntau pañcāsyāviva pannagau || 5.1.56 ||

pibanniva babhau cāpi sōrmijālaṃ mahārṇavam |
pipāsuriva cākāśaṃ dadṛśē sa mahākapiḥ || 5.1.57 ||

tasya vidyutprabhākārē vāyumārgānusāriṇaḥ |
nayanē viprakāśētē parvatasthāvivānalau || 5.1.58 ||

piṅgē piṅgākṣamukhyasya bṛhatī parimaṇḍalē |
cakṣuṣī samprakāśētē candrasūryāviva sthitau || 5.1.59 ||

mukhaṃ nāsikayā tasya tāmrayā tāmramābabhau |
sandhyayā samabhisprṣtaṃ yathā syāt sūryamaṇḍalam || 5.1.60 ||

lāṅgūlaṃ ca samāviddhaṃ plavamānasya śōbhatē |

ambarē vāyuputrasya śakradhvaja ivōcchritam || 5.1.61 ||

lāṅgūlacakrō hanumān śukladamaṣṭrō'nilātmajaḥ |
vyarōcata mahāprājñah parivēṣiva bhāskaraḥ || 5.1.62 ||

sphigdēsēnātītāmrēṇa rarāja sa mahākapiḥ |
mahatā dāritēnēva girirgairikadhātunā || 5.1.63 ||

tasya vānarasiṃhasya plavamānasya sāgaram |
kakṣāntaragatō vāyurjīmūta iva garjati || 5.1.64 ||

khē yathā nipatatyulkā uttarāntād viniḥsrtā |
drśyatē sānubandhā ca tathā sa kapikuñjaraḥ || 5.1.65 ||

patatpataṅgasaṅkāsō vyāyataḥ śuśubhē kapiḥ |
pravṛddha iva mātāṅgaḥ kakṣyayā badhyamānayā || 5.1.66 ||

upariṣṭāccharirēṇa cchāyayā cāvagāḍhayā |
sāgarē mārutāviṣṭā naurivāsīt tadā kapiḥ || 5.1.67 ||

yaṃ yaṃ dēśaṃ samudrasya jagāma sa mahākapiḥ |
sa tu tasyāṅgavēgēna sōnmāda iva lakṣyatē || 5.1.68 ||

sāgarasyōrmijālānāmurasā śailavarṣmaṇām |
abhighnaṃstu mahāvēgaḥ puḥluvē sa mahākapiḥ || 5.1.69 ||

kapivātaśca balavān mēghavātaśca nirgataḥ |
sāgaram bhīmanirhrādaṃ kampayāmāsaturbhṛśam || 5.1.70 ||

vikarṣannūrmijālāni bṛhanti lavaṅāmbhasi |
puḥluvē kapiśārdūlō vikiranniva rōdasī || 5.1.71 ||

mērumandarasaṅkāśānudgatān sumahārṇavē |
atyakrāmanmahāvēgastaraṅgān gaṇayanniva || 5.1.72 ||

tasya vēgasamudghuṣṭaṃ jalaṃ sajaladaṃ tadā |
ambarasthaṃ vibabhrājē śaradabhramivātataṃ || 5.1.73 ||

timinakrajhaṣāḥ kūrmā dṛśyantē vivṛtāstadā |
vastrāpakarṣaṇēnēva śarīrāṇi śarīriṇām || 5.1.74 ||

kramamāṇaṃ samīkṣyātha bhujagāḥ sāgaraṅgamāḥ |
vyōmni taṃ kapiśārdūlaṃ suparṇamiva mēnirē || 5.1.75 ||

daśayōjanavistīrṇā triṃśadyōjanamāyatā |
chāyā vānarasiṃhasya javē cārutarābhavat || 5.1.76 ||

śvētābhraghanarājīva vāyuputrānugāminī |
tasya sā śuśubhē chāyā patitā lavaṇāmbhasi || 5.1.77 ||

śuśubhē sa mahātējā mahākāyō mahākapiḥ |
vāyumārgē nirālambē pakṣavāniva parvataḥ || 5.1.78 ||

yēnāsau yāti balavān vēgēna kapikuñjaraḥ |
tēna mārgēṇa sahasā drōṇīkṛta ivārṇavaḥ || 5.1.79 ||

āpātē pakṣisaṅghānāṃ pakṣirāja iva vrajan |
hanumān mēghajālāni prakarṣan mārutō yathā || 5.1.80 ||

pāṇḍurāruṇavarṇāni nīlamañjiṣṭhakāni ca |
kapinā”krṣyamāṇāni mahābhrāṇi cakāsire || 5.1.81 ||

praviśannabhrajālāni niṣpataṃśca punaḥ punaḥ |
pracchannaśca prakāśaśca candramā iva dṛśyatē || 5.1.82 ||

plavamānaṃ tu taṃ dr̥ṣṭvā plavagaṃ tvaritaṃ tadā |
vavṛṣustatra puṣpāṇi dēvagandharvacāraṇāḥ || 5.1.83 ||

tatāpa nahi taṃ sūryaḥ plavantaṃ vānarēśvaram |
siṣēvē ca tadā vāyū rāmakāryārthasiddhayē || 5.1.84 ||

ṛṣayastuṣṭuvuścainaṃ plavamānaṃ vihāyasā |
jaguśca dēvagandharvāḥ praśaṃsantō vanaukasam || 5.1.85 ||

nāgāśca tuṣṭuvuryakṣā rakṣāṃsi vividhāni ca |
prēkṣya sarvē kapivaraṃ sahasā vigataklamam || 5.1.86 ||

tasmin plavagaśārdulē plavamānē hanūmati |
ikṣvākukulamānārthī cintayāmāsa sāgaraḥ || 5.1.87 ||

sāhāyyaṃ vānarēndrasya yadi nāhaṃ hanūmataḥ |
kariṣyāmi bhaviṣyāmi sarvavācyō vivakṣatām || 5.1.88 ||

ahamikṣvākunāthēna sagarēṇa vivardhitaḥ |
ikṣvākusacivaścāyaṃ tannārhatyavasāditum || 5.1.89 ||

tathā mayā vidhātavyaṃ viśramēta yathā kapiḥ |
śēṣaṃ ca mayi viśrāntaḥ sukhī sō'titarīṣyati || 5.1.90 ||

iti kṛtvā matiṃ sādhvīm samudraśchannamambhasi |
hiraṇyanābhaṃ mainākamuvāca girisattamam || 5.1.91 ||

tvamihāsurasan̄ghānāṃ dēvarājñā mahātmanā |
pātālanilayānāṃ hi pariḡhaḥ saṃnivēśitaḥ || 5.1.92 ||

tvamēṣāṃ jñātavīryānāṃ punarēvōtpatiṣyatām |
pātālasyaḥpramēyasya dvāramāvṛtya tiṣṭhasi || 5.1.93 ||

tiryagūrdhvamadhaścaiva śaktistē śaila vardhitum |
tasmāt sañcōdayāmi tvāmuttiṣṭha girisattama || 5.1.94 ||

sa ēṣa kapiśārdūlastvāmuparyēti vīryavān |
hanūmān rāmakāryārthī bhīmakarmā khamāplutaḥ || 5.1.95 ||

asya sāhyaṃ mayā kāryamikṣvākukulavartinaḥ |
mama ikṣvākavaḥ pūjyāḥ paraṃ pūjyatamāstava || 5.1.96 ||

kuru sācivyamasmākaṃ na naḥ kāryamatikramēt |
kartavyamakṛtaṃ kāryaṃ satāṃ mandumudīrayēt || 5.1.97 ||

salilādūrdhvamuttiṣṭha tiṣṭhatvēṣa kapistvayi |
asmākamatithiścaiva pūjyaśca plavatāṃ varaḥ || 5.1.98 ||

cāmīkaramahānābha dēvagandharvasēvita |
hanūmāṃstvayi viśrāntastataḥ śēṣaṃ gamiṣyati || 5.1.99 ||

kākutsthasyānṛśaṃsyaṃ ca maithilyāśca vivāsanam |
śramaṃ ca plavagēndrasya samīkṣyōtthātumarhasi || 5.1.100 ||

hiraṇyagarbhō mainākō niśamya lavaṇāmbhasaḥ |
utpapāta jalāt tūrṇaṃ mahādramalatāvṛtaḥ || 5.1.101 ||

sa sāgarajalaṃ bhittvā babhūvātyucchritastadā |
yathā jaladharaṃ bhittvā dīptaraśmirdivākaraḥ || 5.1.102 ||

sa mahātmā muhūrtēna parvataḥ salilāvṛtaḥ |
darsayāmāsa śṛṅgāṇi sāgarēna niyōjitaḥ || 5.1.103 ||

śātakumbhamayaiḥ śṛṅgaiḥ sakinnaramahōragaiḥ |
ādityōdayasaṅkāśairullikhadbhirivāmbaram || 5.1.104 ||

tasya jāmbūnadaiḥ śṛṅgaiḥ parvatasya samutthitaiḥ |
ākāśaṃ śastrasaṅkāśamabhavat kāñcanaprabham || 5.1.105 ||

jātarūpamayaiḥ śṛṅgairbhrājamānairmahāprabhaiḥ |
ādityaśatasāṅkāśaḥ sō'bhavat girisattamaḥ || 5.1.106 ||

samutthitamasaṅgēna hanūmānagrataḥ sthitam |
madhyē lavaṇatōyasya vighnō'yamiti niścitaḥ || 5.1.107 ||

sa tamucchritamatyartham mahāvēgō mahākapiḥ |
urasā pātayāmāsa jīmūtamiva mārutaḥ || 5.1.108 ||

sa tadāsāditastēna kapinā parvatōttamaḥ |
buddhvā tasya harērvēgaṃ jaharṣa ca nanāda ca || 5.1.109 ||

tamākāśagataṃ vīramākāśē samupasthitaḥ |
prītō hr̥ṣṭamanā vākyamabravīt parvataḥ kapim || 5.1.110 ||

mānuṣaṃ dhārayan rūpamātmanaḥ śikharē sthitaḥ |
duṣkaraṃ kṛtavān karma tvamidaṃ vānarōttama || 5.1.111 ||

nipatya mama śṛṅgēṣu sukhaṃ viśramya gamyatām |
rāghavasya kulē jātairudadhiḥ parivardhitaḥ || 5.1.112 ||

sa tvāṃ rāmahitē yuktaṃ pratyarcayati sāgaraḥ |
kṛtē ca pratikartavyamēṣa dharmaḥ sanātanaḥ || 5.1.113 ||

sō'yaṃ tatpratīkārārthī tvattaḥ sammānamarhati |
tvannimittamanēnāhaṃ bahumānāt pracōditaḥ || 5.1.114 ||

yōjanānāṃ śataṃ cāpi kapirēṣa khamāplutaḥ |
tava sānuṣu viśrāntaḥ śēṣaṃ prakramatāmiti || 5.1.115 ||

tiṣṭha tvaṃ hariśārdūla mayi viśramya gamyatām |
tadidaṃ gandhavat svādu kandaṃūlaphalaṃ bahu || 5.1.116 ||

tadāsvādya hariśrēṣṭha viśrāntō'tha gamiṣyasi |
asmākamapi sambandhaḥ kapimukhya tvayāsti vai |
prakhyātastrīṣu lōkēṣu mahāguṇaparigrahaḥ || 5.1.117 ||

vēgavantaḥ plavantō yē plavagā mārutātmaja |
tēṣāṃ mukhyatamaṃ manyē tvāmahaṃ kapikuñjara || 5.1.118 ||

atithiḥ kila pūjārhaḥ prākṛtō'pi vijānatā |
dharmaṃ jijñāsamānēna kiṃ punaryādrśō bhavān || 5.1.119 ||

tvaṃ hi dēvavariṣṭhasya mārutasya mahātmanaḥ |
putrastasyaiva vēgēna sadṛśaḥ kapikuñjara || 5.1.120 ||

pūjitē tvayi dharmajñē pūjāṃ prāpnōti mārutaḥ |
tasmāt tvaṃ pūjanīyō mē śṛṇu cāpyatra kāraṇam || 5.1.121 ||

pūrvaṃ kṛtayugē tāta parvatāḥ pakṣiṇō'bhavan |
tē'pi jagmurdiśaḥ sarvā garudā iva vēginaḥ || 5.1.122 ||

tatastēṣu prayātēṣu dēvasaṅghāḥ saharṣibhiḥ |
bhūtāni ca bhayaṃ jagmustēṣāṃ patanaśaṅkayā || 5.1.123 ||

tataḥ kruddhaḥ sahasrākṣaḥ parvatānāṃ śatakratuḥ |
pakṣāṃścicchēda vajrēṇa tataḥ śatasahasraśaḥ || 5.1.124 ||

sa māmupagataḥ kruddhō vajramudyamya dēvarāṭ |
tatō'haṃ sahasā kṣiptaḥ śvasanēna mahātmanā || 5.1.125 ||

asmin lavaṇatōyē ca prakṣiptaḥ plavagōttama |

guptapakṣaḥ samagraśca tava pitrābhirakṣitaḥ || 5.1.126 ||

tatō'haṃ mānayāmi tvāṃ mānyō'si mama mārutē |
tvayā mamaiṣa sambandhaḥ kapimukhya mahāguṇaḥ || 5.1.127 ||

asminnēvaṅgatē kāryē sāgarasya mamaiva ca |
prītiṃ prītamanāḥ kartuṃ tvamarhasi mahāmatē || 5.1.128 ||

śramaṃ mōkṣaya pūjāṃ ca gṛhāṇa harisattama |
prītiṃ ca mama mānyasya prītō'smi tava darśanāt || 5.1.129 ||

ēvamuktaḥ kapiśrēṣṭhastam nagōttamamabravīt |
prītō'smi kṛtamātithyaṃ manyurēṣō'panīyatām || 5.1.130 ||

tvaratē kāryakālō mē ahaścāpyativartatē |
pratijñā ca mayā dattā na sthātavyamihāntarā || 5.1.131 ||

ityuktvā pāṇinā śailamālabhya haripuṅgavaḥ |
jagāmākāśamāviśya vīryavān prahasanniva || 5.1.132 ||

sa parvatasamudrābhyāṃ bahumānādavēkṣitaḥ |
pūjitaścōpapannābhirāśīrbhirabhinanditaḥ || 5.1.133 ||

athōrdhvaṃ dūramāgatya hitvā śailamahārṇavau |
pituḥ panthānamāsādya jagāma vimalē'mbarē || 5.1.134 ||

bhūyaścōrdhvaṃ gatiṃ prāpya giriṃ tamavalōkayan |
vāyusūnurnirālambō jagāma kapikuñjaraḥ || 5.1.135 ||

tad dvitīyaṃ hanumatō dṛṣṭvā karma suduṣkaram |
praśaśaṃsuḥ surāḥ sarvē siddhāśca paramarṣayaḥ || 5.1.136 ||

dēvatāścābhavan hr̥ṣṭāstatrasthāstasya karmaṇā |
kāñcanasya sunābhasya sahasrākṣaśca vāsavaḥ || 5.1.137 ||

uvāca vacanaṃ dhīmān paritōṣāt sagadgadam |
sunābhaṃ parvataśrēṣṭhaṃ svayamēva śacīpatiḥ || 5.1.138 ||

hiraṇyanābha śailēndra parituṣṭō'smi tē bhṛśam |
abhayaṃ tē prayacchāmi gaccha saumya yathāsukham || 5.1.139 ||

sāhyaṃ kṛtaṃ tē sumahad viśrāntasya hanūmataḥ |
kramatō yōjanaśataṃ nirbhayasya bhayē sati || 5.1.140 ||

rāmasyaiṣa hitāyaiva yāti dāśarathēḥ kapiḥ |
satkriyāṃ kurvatā śaktyā tōṣitō'smi dr̥ḍhaṃ tvayā || 5.1.141 ||

sa tat prahaṛṣamalabhad vipulaṃ parvatōttamaḥ |
dēvatānāṃ patiṃ dr̥ṣṭvā parituṣṭaṃ śatakratum || 5.1.142 ||

sa vai dattavaraḥ śailō babhūvāvasthitastadā |
hanūmāṃśca muhūrtēna vyaticakrāma sāgaram || 5.1.143 ||

tatō dēvāḥ sagandharvāḥ siddhāśca paramarṣayaḥ |
abruvan sūryasaṅkāśāṃ surasāṃ nāgamātaram || 5.1.144 ||

ayaṃ vātātmajaḥ śrīmān plavatē sāgarōpari |
hanūmān nāma tasya tvaṃ muhūrtaṃ viḡhnamācara || 5.1.145 ||

rākṣasaṃ rūpamāsthāya
sughōraṃ parvatōpamam |
daṃṣṭrākarālaṃ piṅgākṣam
vaktraṃ kṛtvā nabhaḥspr̥śam || 5.1.146 ||

balamicchāmahē jñātuṃ bhūyaścāsyā parākramam |
tvāṃ vijēśyatyupāyēna viṣādaṃ vā gamiṣyati || 5.1.147 ||

ēvamuktā tu sā dēvī daivatairabhisatkṛtā |
samudramadhyē surasā bibhratī rākṣasaṃ vapuḥ || 5.1.148 ||

vikṛtaṃ ca virūpaṃ ca sarvasya ca bhayāvaham |
plavamānaṃ hanūmantamāvṛtyēdamuvāca ha || 5.1.149 ||

mama bhakṣyaḥ pradiṣṭastvamīśvarairvānararṣabha |
ahaṃ tvāṃ bhakṣayiṣyāmi praviśēdaṃ mamānanam || 5.1.150 ||

vara eṣa purā dattō mama dhātrēti satvarā |
vyādāya vaktraṃ vipulaṃ sthitā sā māruteḥ puraḥ || 5.1.151 ||

ēvamuktaḥ surasayā prahr̥ṣṭavadanō'bravīt |
rāmō dāsarathirnāma praviṣṭō daṇḍakāvanam |
lakṣmaṇēna saha bhrātrā vaidēhyā cāpi bhāryayā || 5.1.152 ||

anyakāryaviṣaktasya baddhavairasya rākṣasaiḥ |
tasya sītā hṛtā bhāryā rāvaṇēna yaśasvinī || 5.1.153 ||

tasyāḥ sakāśaṃ dūtō'haṃ gamiṣyē rāmaśāsanāt |
kartumarhasi rāmasya sāhyaṃ viṣayavāsini || 5.1.154 ||

athavā maithilīm dr̥ṣṭvā rāmaṃ cākliṣṭakāriṇam |
āgamiṣyāmi tē vaktraṃ satyaṃ pratiśṛṇōmi tē || 5.1.155 ||

ēvamuktā hanumatā surasā kāmarūpiṇī |
abravīnnātivartēnmāṃ kaścīdēṣa varō mama || 5.1.156 ||

taṃ prayāntaṃ samudvikṣya surasā vākyamabravīt |

balam jijnāsamānā sā nāgamātā hanūmataḥ || 5.1.157 ||

niviśya vadanam mē'dya gantavyam vānarōttama |
vara ēṣa purā dattō mama dhātrēti satvarā || 5.1.158 ||

vyādāya vipulam vaktram sthitā sā mārutēḥ puraḥ |
ēvamuktaḥ surasayā kruddhō vānarapuṅgavaḥ || 5.1.159 ||

abravīt kuru vai vaktram yēna mām viśahiśyasi |
ityuktvā surasām kruddhō daśayōjanamāyatām || 5.1.160 ||

daśayōjanavistārō hanūmānabhavat tadā |
tam dṛṣṭvā mēghasaṅkāśam daśayōjanamāyatam |
cakāra surasāpyāsyam viṃśad yōjanamāyatam || 5.1.161 ||

hanūmāṃstu tataḥ kruddhastriṃśad yōjanamāyataḥ |
cakāra surasā vaktram catvāriṃśat tathōcchritam || 5.1.162 ||

babhūva hanumān vīraḥ pañcāśad yōjanōcchritaḥ |
cakāra surasā vaktram ṣaṣṭiṃ yōjanamucchritam || 5.1.163 ||

tadaiva hanumān vīraḥ saptatiṃ yōjanōcchritaḥ |
cakāra surasā vaktramaśītiṃ yōjanōcchritam || 5.1.164 ||

hanūmānanalaprakhyō navatiṃ yōjanōcchritaḥ |
cakāra surasā vaktram śatayōjanamāyatam || 5.1.165 ||

tad dṛṣṭvā vyāditam tvāsyam vāyuputraḥ sa buddhimān |
dīrghajihvam surasayā subhīmaṃ narakōpamam || 5.1.166 ||

sa saṅkṣipyātmanaḥ kāyam jīmūta iva mārutiḥ |
tasmin muhūrtē hanumān babhūvāṅguṣṭhamātrakaḥ || 5.1.167 ||

sō'bhipadyātha tadvaktraṃ niṣpatya ca mahābalaḥ |
antarikṣē sthitaḥ śrīmānidaṃ vacanamabravīt || 5.1.168 ||

praviṣṭō'smi hi tē vaktraṃ dākṣāyaṇi namō'stu tē |
gamiṣyē yatra vaidēhī satyaścāsīd varastava || 5.1.169 ||

taṃ dṛṣṭvā vadanānmuktaṃ candraṃ rāhumukhādiva |
abravīt surasā dēvī svēna rūpēṇa vānaram || 5.1.170 ||

arthasiddhyai hariśrēṣṭha gaccha saumya yathāsukham |
samānaya ca vaidēhīṃ rāghavēṇa mahātmanā || 5.1.171 ||

tat tṛtīyaṃ hanumatō dṛṣṭvā karma suduṣkaram |
sādhusādhviti bhūtāni praśaśaṃsustadā harim || 5.1.172 ||

sa sāgaramanādhr̥ṣyamabhyētya varuṇālayam |
jagāmākāśamāviśya vēgēna garuḍōpamaḥ || 5.1.173 ||

sēvitē vāridhārābhiḥ patagaiśca niṣēvitē |
caritē kaiśikācāryairairāvataniṣēvitē || 5.1.174 ||

siṃhakuñjaraśārdūlapatagōragavāhanaiḥ |
vimānaiḥ sampatadbhiśca vimalaiḥ samalaṅkṛtē || 5.1.175 ||

vajrāśanisamasparśaiḥ pāvakairiva śōbhitē |
kṛtapuṇyairmahābhāgaiḥ svargajidbhiradhiṣṭhitē || 5.1.176 ||

vahatā havyamatyantaṃ sēvitē citrabhānunā |
grahanakṣatracandrārkatārāgaṇavibhūṣitē || 5.1.177 ||

maharṣigaṇagandharvanāgayakṣasamākulē |
viviktē vimalē viśvē viśvāvasuniṣēvitē || 5.1.178 ||

dēvarājagajākrāntē candrasūryapathē śivē |
vitānē jīvalōkasya vitatē brahmanirmitē || 5.1.179 ||

bahuśaḥ sēvitē vīrairvidyādharagaṇairvṛtē |
jagāma vāyumārgē ca garutmāniva mārutiḥ || 5.1.180 ||

hanumān mēghajālāni prākarṣan mārutō yathā |
kālāgurusavarṇāni raktapītasitāni ca || 5.1.181 ||

kapinā kṛṣyamāṇāni mahābhrāṇi cakāśirē |
praviśannabhrajālāni niṣpatamaśca punaḥ punaḥ || 5.1.182 ||

prāvṛṣṇindurivābhāti niṣpatan praviśamstadā |
pradrṣyamānaḥ sarvatra hanūmān mārutātmajaḥ || 5.1.183 ||

bhējē'mbaraṃ nirālambaṃ pakṣayukta ivādrirāt |
plavamānaṃ tu taṃ drṣṭvā siṃhikā nāma rākṣasī || 5.1.184 ||

manasā cintayāmāsa pravṛddhā kāmarūpiṇī |
adya dīrghasya kālasya bhaviṣyāmyahamāsītā || 5.1.185 ||

idaṃ mama mahāsattvaṃ cirasya vaśamāgatam |
iti sañcintya manasā cchāyāmasya samākṣipat || 5.1.186 ||

chāyāyāṃ gṛhyamāṇāyāṃ cintayāmāsa vānaraḥ |
samākṣiptō'smi sahasā paṅgūkṛtaparākramaḥ || 5.1.187 ||

pratilōmēna vātēna mahānauriva sāgarē |
tiryagūrdhvamadhaścaiva vīkṣamāṇastadā kapiḥ || 5.1.188 ||

dadarśa sa mahāsattvamuṭthitaṃ lavaṇāmbhasi |
tad drṣṭvā cintayāmāsa mārutirvikṛtānanām || 5.1.189 ||

kapirājñā yathākhyātaṃ sattvamadbhutadarśanam |
chāyāgrāhi mahāvīryaṃ tadidaṃ nātra saṃśayaḥ || 5.1.190 ||

sa tāṃ buddhvārthatattvēna siṃhikāṃ matimān kapiḥ |
vyavardhata mahākāyaḥ prāvṛṣīva balāhakaḥ || 5.1.191 ||

tasya sā kāyamudvīkṣya vardhamānaṃ mahākapēḥ |
vaktraṃ prasārayāmāsa pātālāmbarasamṇibham || 5.1.192 ||

ghanarājīva garjantī vānaraṃ samabhidravat |
sa dadarśa tatastasyā vikṛtaṃ sumahanmukham || 5.1.193 ||

kāyamātraṃ ca mēdhāvī marmāṇi ca mahākapiḥ |
sa tasyā vikṛtē vaktrē vajrasaṃhananaḥ kapiḥ || 5.1.194 ||

saṅkṣipyā muhurātmānaṃ nipapāta mahākapiḥ |
āsyē tasyā nimajjantaṃ dadṛśuḥ siddhacāraṇāḥ || 5.1.195 ||

grasyamānaṃ yathā candraṃ pūrṇaṃ parvaṇi rāhuṇā |
tatastasyā nakhaistīkṣṇairmarmāṇyutkṛtya vānaraḥ || 5.1.196 ||

utpapātātha vēgēna manaḥsampātavikramaḥ |
tāṃ tu diṣṭyā ca dhṛtyā ca dākṣiṇyēna nipātya saḥ || 5.1.197 ||

kapipravīrō vēgēna vavṛdhē punarātmavān |
hṛtaḥṛtsā hanumatā papāta vidhurāmbhasi |
svayaṃbhuvaiva hanumān sṛṣṭastasyā nipātanē || 5.1.198 ||

tāṃ hatāṃ vānarēṇāśu patitāṃ vīkṣya siṃhikām |
bhūtānyākāśacārīṇi tamūcuḥ plavagōttamam || 5.1.199 ||

bhīmamadya kṛtaṃ karma mahatsattvaṃ tvayā hatam |

sādhayārthamabhiprētamarīṣṭaṃ plavatāṃ vara || 5.1.200 ||

yasya tvētāni catvāri vānarēndra yathā tava |

dhṛtirdrṣṭirmatirdākṣyaṃ sa karmasu na sīdati || 5.1.201 ||

sa taiḥ sampūjitaḥ pūjyaḥ pratipannaprayōjanaih |

jagāmākāśamāviśya pannagāśanavat kapiḥ || 5.1.202 ||

prāptabhūyiṣṭhapārastu sarvataḥ parilōkayan |

yōjanānāṃ śatasyāntē vanarājim dadarśa saḥ || 5.1.203 ||

dadarśa ca patannēva vividhadrumabhūṣitam |

dvīpaṃ śākhāmṛgaśrēṣṭhō malayōpavanāni ca || 5.1.204 ||

sāgaram sāgarānūpān sāgarānūpajān drumān |

sāgarasya ca patnīnāṃ mukhānyapi vilōkayat || 5.1.205 ||

sa mahāmēghasaṅkāśaṃ samīksyātmānamātmavān |

nirundhantamivākāśaṃ cakāra matimān matim || 5.1.206 ||

kāyavṛddhim pravēgaṃ ca mama drṣṭvaiva rākṣasāḥ |

mayi kautūhalaṃ kuryuriti mēnē mahāmatih || 5.1.207 ||

tataḥ śarīraṃ saṅkṣīpya tanmahīdharasaṃnibham |

punaḥ prakṛtimāpēdē vītamōha ivātmavān || 5.1.208 ||

tadrūpamatisaṅkṣīpya hanūmān prakṛtau sthitaḥ |

trīn kramāniva vikramya balivīryaharō hariḥ || 5.1.209 ||

sa cārunānāvidharūpadhārī

paraṃ samāsādyā samudratīram |

parairaśakyaṃ pratipannarūpaḥ

samīkṣitātmā samavēkṣitārthaḥ || 5.1.210 ||

tataḥ sa lambasya girēḥ samṛddhē

vicitrakūṭē nipapāta kūṭē |

sakētakōddālananārikēlē

mahābhrakūṭapratimō mahātmā || 5.1.211 ||

tatastu samprāpya samudratīraṃ

samīkṣya laṅkāṃ girivaryamūrdhni |

kapistu tasmin nipapāta parvatē

vidhūya rūpaṃ vyathayanmṛgadvijān || 5.1.212 ||

sa sāgaraṃ dānavapannagāyutaṃ

balēna vikramya mahōrmimālinam |

nipatya tīrē ca mahōdadhēstadā

dadarśa laṅkāmarāvatīmiva || 5.1.213 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmikīyē ādikāvye sundarakāṇḍē

prathamah sargaḥ ||